

Wojskowa
Akademia
Techniczna
im. Jarosława Dąbrowskiego

Instytut
Optoelektroniki

Prof. dr hab. inż. Zbigniew Bielecki

Warszawa, 04.09.2024r.

**RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ
DLA RADY DYSCYPLINY NAUKOWEJ
AUTOMATYKA, ELEKTRONIKA, ELEKTROTECHNIKA
I TECHNOLOGIE KOSMICZNE
POLITECHNIKI WROCŁAWSKIEJ**

**Tytuł rozprawy: Opracowanie nowej konstrukcji falowodów do zastosowania
w kwantowych laserach kaskadowych**

Autor rozprawy: mgr inż. Adriana Łozińska

- 1. Jakie zagadnienie naukowe jest rozpatrzone w pracy /teza rozprawy/ i czy zostało ono dostatecznie jasno sformułowane przez autora? Jaki charakter ma rozprawa (teoretyczny, doświadczalny, inny)?**

Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska mgr inż. Adriany Łozińskiej, dotyczy ambitnego zadania - opracowania nowatorskiej konstrukcji falowodu kwantowego lasera kaskadowego na bazie heterostruktur InGaAs/AlInAs/InP wytwarzanych techniką LP-MOVPE. Praca była realizowana w Katedrze Mikroelektroniki i Nanotechnologii, Wydziału Elektroniki Fotoniki i Mikrosystemów Politechniki Wrocławskiej. Przeprowadzone badania były możliwe dzięki wsparciu ze strony projektów badawczych finansowanych przez Narodowe Centrum Badań i Rozwoju (w ramach projektu TECHMATSTRATEG 1/347510/15/NCBR/2018 „SENSE”), Narodowe Centrum Nauki (grant OPUS nr 2019/33/B/ST7/02591), Międzyuczelniane Centrum Dydaktyczno - Technologiczne „Technopolis” we Wrocławiu oraz przy współpracy w ramach Sieci Badawczej Łukasiewicz IMiF, firmą Vigo Photonics S.A. i Politechniką Łódzką.

Na stronie 37 rozprawy Autorka przedstawiła główny cel rozprawy doktorskiej:

Opracowanie podstaw teoretycznych i weryfikacja technologiczna nowej konstrukcji lasera kaskadowego, w której zaproponowano warstwy ograniczające o gradientowym rozkładzie domieszki donorowej w celu uzyskania optymalnego profilu zespolonego współczynnika załamania.

Praca doktorska mgr inż. Adriany Łozińskiej ma charakter teoretyczno-doświadczalny. Poprzedzona jest ona krótkimi streszczeniami w języku polskim i angielskim, spisem symboli i akronimów, wstępem, a zasadnicza część pracy składa się z 8. rozdziałów oraz bibliografii.

W rozdziale pierwszym, podano informacje nt. emiterów średniej i dalekiej podczerwieni oraz dotyczące zakresu przeprowadzonych badań.

W rozdziale drugim Doktorantka omówiła budowę, zasadę działania i zastosowania laserów QCL. Szczególną uwagę zwróciła Ona na rolę rdzenia, warstw separujących i ograniczających oraz zaproponowała opracowanie konstrukcji falowodów laserów QCL, bazującej na gradientowo domieszkowanych krzemem warstwach ograniczających InP:Si. Podaje także cel pracy i zadania szczegółowe. Rozdział drugi rozprawy stanowi wprowadzenie do tematyki laserów QCL.

W rozdziale trzecim przedstawiono wyniki modelowania laserów QCL. Zastosowano modelowanie numeryczne do zbadania różnych konfiguracji struktury epitaksjalnej falowodu lasera QCL i obliczenia podstawowych parametrów optycznych. We współpracy z zespołem prof. T. Czystanowskiego z Politechniki Łódzkiej wyznaczyła zależność współczynnika załamania InP od poziomu domieszkowania, dla długości fali 5 μm i 9 μm . Następnie przeprowadzono optymalizację warstw falowodowych lasera kaskadowego dla długości fali 5 μm i 9 μm . Autorka podała optymalne parametry warstw falowodowych dla laserów zaprojektowanych dla tych długości fali.

W rozdziale czwartym Autorka omówiła dwie współczesne technologie cienkich warstw (MBE i MOVPE) stosowane przy konstrukcji laserów półprzewodnikowych. Opisując technologię MBE Autorka oprócz zalet takich jak precyzyjna kontrola grubości i składu warstw, doskonałej jakości krystalicznej czy ostrych interfejsów podaje trudności jej stosowania przy osadzaniu warstw zawierających fosfor np. fosforek indu InP. W tym wypadku zalety technologii MOVPE są oczywiste.

W rozdziale piątym zawarto opis stosowanych przez Doktorantkę metod pomiarowych. Omówiono spektroskopię fotoluminescencyjną, dyfrakcję rentgenowską, elektrochemiczne profilowanie pojemnościowo-napięciowe, spektroskopię Ramana oraz mikroskopię sił atomowych.

Wszystkie widma fotoluminescencji, badania koncentracji swobodnych nośników w strukturach epitaksjalnych oraz badania przy użyciu mikroskopii sił atomowych zostały przeprowadzone w Katedrze Mikroelektroniki i Nanotechnologii na Politechnice Wrocławskiej. Badania rentgenowskie testowych struktur epitaksjalnych wykonanych w Katedrze Mikroelektroniki i Nanotechnologii na Politechnice Wrocławskiej zostały przeprowadzone w Katedrze Nanometrologii PWr, natomiast wybrane struktury badano w Sieci Badawczej Łukasiewicz – PORT we Wrocławiu.

W rozdziale szóstym omówiono technologię testowej heterostruktury rdzenia lasera emitującego promieniowanie o długości fali $\lambda = 9 \mu\text{m}$, warstw separujących InGaAs, a także warstw ograniczających na bazie InP:Si. W celu opracowania technologii konieczne było wykonanie wielu struktur testowych umożliwiających wyznaczenie krzywych kalibracyjnych stanowiska i określenie optymalnych parametrów procesu. W rozdziale tym przedstawiono wyniki badań wpływu temperatury wygrzewania rdzenia na widma fotoluminescencji, widma Ramana i generowane naprężenia. Z badań wynika, że spektroskopia Ramana i PL może być stosowana w analizie naprężeń i ocenie jakości interfejsów w tak złożonych strukturach jak rdzeń lasera QCL. Autorka wykazała, że wybór temperatury 645°C był optymalny podczas procesu osadzania całej struktury epitaksjalnej lasera QCL.

W rozdziale siódmym przedstawiono wyniki pomiarów (widm elektroluminescencji, elektrooptycznych L-I-V, spektralnych) struktur testowych w których zmodyfikowano jedynie górną warstwę ograniczającą (seria 1) oraz struktur z gradientowym domieszkowaniem w dwóch warstwach ograniczających struktur QCL (seria 2). Na podstawie zmierzonych charakterystyk wyznaczono podstawowe parametry użytkowe testowych struktur optymalizowanych na λ ok. $5 \mu\text{m}$ tj. rezystancję szeregową, gęstość prądu progowego, szerokość połówkową linii emisyjnej oraz długość emitowanej fali. Autorka porównała wyniki uzyskane dla obu serii z wynikami dla konstrukcji standardowej. Uzyskała poprawę parametrów (o tym wypowiem się w dalszej części recenzji).

W rozdziale ósmym zawarto podsumowanie wyników pracy.

Rozprawa liczy 182 strony, w tym 15 stron stanowi bibliografia.

- 2. Czy w rozprawie przeprowadzono w sposób właściwy analizę źródeł (w tym literatury światowej, stanu wiedzy i zastosowań w przemyśle) świadcząca o dostatecznej wiedzy autora. Czy wnioski z przeglądu źródeł sformułowano w sposób jasny i przekonujący?**

Załączony wykaz cytowanej literatury obejmuje 187 pozycji. Analiza źródeł, zarówno krajowych jak i międzynarodowych, została przeprowadzona z dużą starannością. Przedstawione źródła literaturowe są aktualne i ich lektura świadczy o dostatecznej wiedzy Autorki z zakresu merytorycznego rozprawy. Wnioski z przeglądu źródeł literaturowych sformułowano właściwie.

3. Czy autor rozwiązał postawione zagadnienia, czy użył właściwej do tego metody i przyjęte założenia są uzasadnione?

Autorka w ramach niniejszej rozprawy doktorskiej skoncentrowała się przede wszystkim na modelowaniu nowych konstrukcji laserów QCL z zastosowaniem gradientowego rozkładu domieszkowania w obrębie warstw ograniczających oraz weryfikacji technologicznej uzyskanych wyników. Zatem, głównym celem pracy było opracowanie podstaw teoretycznych i weryfikacja technologiczna nowej konstrukcji lasera kaskadowego, w której zaproponowano warstwy ograniczające o gradientowym rozkładzie domieszki donorowej, w celu uzyskania optymalnego profilu zespolonego współczynnika załamania.

Metodologia prowadzonych przez Doktorantkę prac badawczych zakładała:

- opracowanie modelu fizycznego i projekt epitaksjalnej struktury lasera QCL z nową konfiguracją warstw ograniczających,
- modelowanie struktur laserowych QCL o emisji ok. 5 μm i 9 μm z różną konfiguracją warstw separujących i ograniczających,
- propozycję konstrukcji i technologii struktur testowych w celu weryfikacji wyników modelowania,
- wykonanie struktur testowych,
- pomiary tych struktur i wyznaczenie głównych parametrów.

Autorka rozwiązała postawione zadania, użyła właściwych metod badawczych, a przyjęte założenia są merytorycznie uzasadnione.

4. Na czym polega oryginalność rozprawy, co stanowi samodzielny i oryginalny dorobek autora, jaka jest pozycja rozprawy w stosunku do stanu wiedzy i poziomu techniki reprezentowanych przez literaturę światową?

Na stronie 37 rozprawy Autorka przedstawiła główny cel rozprawy doktorskiej. Osiągnięcie tego celu wiązało się z opanowaniem przez Doktorantkę wiedzy z zakresu fizyki laserów QCL, modelowania tych przyrządów, technologii oraz metrologii.

Do oryginalnych osiągnięć Autorki uznaje:

- opracowanie metodologii modelowania struktur laserów QCL na bazie heterostruktury InP/InGaAs/AlInAs, ze szczególnym uwzględnieniem warstw domieszkowanych w sposób gradientowy,
- wyznaczenie optymalnych grubości warstw separujących i ograniczających laserów QCL zaprojektowanych do emisji promieniowania o długości fali 5 μm i 9 μm ,
- wyznaczenie poziomu i rozkładu domieszkowania w warstwach ograniczających laserów QCL zaprojektowanych do emisji promieniowania o ww. długościach fal,

- wyznaczenie krzywych kalibracyjnych stanowiska epitaksjalnego dotyczących wzrostu związków trójskładnikowych będących bazą rdzenia lasera QCL zaprojektowanego na długość fali 9 μm ,
- określenie optymalnej temperatury wzrostu górnej warstwy ograniczającej tzw. claddingu.

Jednak najważniejszym osiągnięciem Doktorantki było przeprowadzenie weryfikacji technologicznej modelowanych struktur laserowych o λ ok. 5 μm , przez wytworzenie struktur przyrządowych QCL z gradientowo domieszkowanymi warstwami ograniczającymi.

Autorka wykonała dwie serie testowych struktur laserowych: pierwszą w technologii hybrydowej (MBE+LP-MOVPE) i drugą całkowicie w technologii LP-MOVPE. W każdej serii zostały wytworzone dwie struktury: standardowa o schodkowym rozkładzie domieszki oraz gradientowa z rozkładem domieszki typu B sinus.

W obu wypadkach Doktorantka potwierdziła zasadność wprowadzenia domieszki o rozkładzie gradientowym do warstw ograniczających laserów QCL. Uzyskano w ten sposób lepsze parametry użytkowe dla struktury z 2 serii, która zawierała optymalizowaną strukturę na 5 μm z rozkładem gradientowym domieszki, w porównaniu do konstrukcji standardowej. (Uwaga: to stwierdzenie jest słuszne tylko wtedy, gdy opieramy się na stwierdzeniu ze str. 159, że dla struktury z gradientem domieszki prąd progowy jest mniejszy w porównaniu do prądu progowego dla struktury standardowej. W tabeli 12 przypisano mniejszy prąd progowy strukturze standardowej). Proszę o wyjaśnienie występującej niezgodności danych.

Część uzyskanych przez Autorkę wyników badań została pozytywnie zweryfikowana przez recenzentów czasopism naukowych z tzw. listy filadelfijskiej. Dwie prace, w których Doktorantka jest pierwszym współautorem zostały opublikowane w *Optica Applicata*.

Polskie lasery QCL opracowane w Zespołach Profesorów M. Bugajskiego i M. Tłaczali znalazły już zastosowanie w wysokoczułych sensorach materii śladowej. Spełniają one również wymagania systemów łączności optycznej w otwartej przestrzeni (ang. *Free Space Optics*).

5. Czy autor wykazał umiejętności poprawnego i przekonującego przedstawienia uzyskanych przez siebie wyników (zwięzłość, jasność, poprawność redakcyjna rozprawy)?

Recenzowana praca została napisana w sposób staranny. Układ pracy jest logicznie uzasadniony. Na szczególną uwagę zasługuje bardzo gruntowna analiza źródeł, zarówno krajowych jak i międzynarodowych, podanie metodyki badań i dyskusja otrzymanych wyników.

6. Jakie są słabe strony rozprawy i jej główne wady?

Jak w każdej rozprawie doktorskiej Autorka nie ustrzegła się drobnych niedociągnięć. Oto niektóre z nich:

- dyskusyjny jest podział zakresu promieniowania podczerwonego na podzakresy podany na str. 10. Zdaniem recenzenta powinno być: NIR (0,78-1 μm), SWIR (1-3 μm), MWIR (3-6 μm), LWIR (15-30 μm), FIR (30-100 μm) [A. Rogalski, *Infrared and Terahertz Detectors*, 3rd edition, CRC Press, Boca Raton, 2019],
- str. 10, zamiast rysunku 2.2 powinno być rysunku 1.2,
- str. 13 wątpliwe jest stwierdzenie ... „co daje możliwość uzyskania jednoznacznej odpowiedzi w układach detekcyjnych”,
- str. 13, błędny podpis pod rys. 1.5. Transmisja atmosfery ziemskiej obejmuje szerszy zakres niż tylko średniej podczerwieni,
- str. 20, zamiast wielkość wzmocnienia powinno być wartość wzmocnienia. Podobne stwierdzenie zauważyłem w innych miejscach pracy (np. str. 31, 45, 67),
- str. 27, zamiast rysunku 2.8 powinno być rysunku 2.9,
- str. 33, nieprawdziwe jest stwierdzenie, że „emitery promieniowania podczerwonego zapewniają wysoką czułość detekcji”,
- str. 45, jest rezystancja przyrządu „spadła prawie o 20%”. Powinno być zmalała ...,
- str. 46, podpis pod rys. 3.5 - powinno być – Zależność współczynnika uwięzienia modu ...,
- str. 47, Autorka używa pojęcia żargonowego „spacer” – podobnie jest w innych miejscach pracy,
- str. 120, „Arkusze kalkulacyjny został stworzony” – powinno być opracowany,
- str. 125, W tytule 6.1.2. powinno być InGaAs/AlInAs,
- str. 126, zamiast „Intensywność sygnału ...” rekomenduje Natężenie sygnału...

Uwagi te nie mają one wpływu na wysoką ocenę pracy. Podaję je jedynie z obowiązku recenzenta.

Uwagi merytoryczne do dyskusji.

1. Na str. 127 jest stwierdzenie: „Zaobserwowano, że im mniejsza jest grubość bariery tym większą wartość przyjmuje FWHM”. Proszę o komentarz dlaczego?

2. Czy modele teoretyczne zastosowane w pracy do wyznaczenia korelacji zespolonego współczynnika załamania warstw InP z poziomem ich domieszkowania uwzględniają chwilowe zmiany koncentracji swobodnych nośników np. podczas przepływu prądu przez strukturę lasera w czasie ich pracy (stosujemy bowiem zasilanie prądowe)? Jaki to może mieć wpływ na wyniki modelowania projektowanych laserów QCL?
3. Przeprowadzone przez Autorkę modelowanie składało się z kilku etapów, w których badano wpływ różnych konfiguracji struktury epitaksjalnej lasera QCL na jego parametry użytkowe: najpierw badano wpływ grubości warstwy separującej InGaAs, następnie wpływ grubości oraz poziomu domieszkowania warstw ograniczających, a w ostatnim etapie wpływ gradientowego rozkładu domieszki w obrębie warstwy ograniczającej. Czy na podstawie uzyskanych wyników modelowania można jednoznacznie stwierdzić, które parametry badanych falowodów mają największy wpływ na parametry użytkowe laserów QCL?

7. Jaka jest przydatność rozprawy dla nauk technicznych?

Wyniki badań przedstawione przez Autorkę rozprawy są wartościowe przede wszystkim z poznawczego punktu widzenia. Tego typu analizy mogą być pomocne dla technologów tych przyrządów.

Na podkreślenie zasługuje współpraca z Zespołami krajowymi (Politechniką Łódzka, Siecią Badawczą Łukasiewicz IMiF, Vigo Photonics S.A., innymi wydziałami Politechniki Wrocławskiej) i międzynarodowymi (z Hiszpanii).

Uważam, że dalsze prace w tej dziedzinie powinny być kontynuowane.

8. Wniosek końcowy

Podsumowując, uważam, że rozprawa doktorska mgr inż. Adriany Łozińskiej spełnia wszystkie wymagania formalne stawiane rozprawom doktorskim określone w art. 186 Ustawy z dnia 20 lipca 2018r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2023 poz. 472 z dnia 10 marca 2023 r.).

Ponadto stwierdzam, że rozprawa doktorska mgr inż. Adriany Łozińskiej stanowi oryginalne rozwiązania problemu naukowego i wskazuje na wysoki poziom wiedzy jej Autorki z dyscypliny naukowej Automatyka, Elektronika, Elektrotechnika i Technologie Kosmiczne, a także na umiejętność prowadzenia pracy naukowej przez Kandydatkę.

Na tej podstawie wnioskuję o dopuszczenie Doktorantki do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

